

Handläggare
Elfwendahl, Magnus
Sörås Staflin, Pia

Datum
2015-11-03

Diarienummer
KTN-2015-0489

Kulturnämnden

Samråd om förslag till ny översiktsplan för Uppsala kommun

Förslag till beslut

Kulturnämnden föreslås besluta

att till kommunstyrelsen avge upprättat yttrande avseende Översiktsplan för Uppsala kommun.

Ärendet

Kulturnämnden har av byggnadsnämnden anmodats yttra sig över rubricerade ärende. Yttrandet ska vara plan- och byggnadsnämnden tillhanda senast 15 november 2015. Remisstiden har förlängts till 23 nov 2015.

Uppsala kommuns nuvarande översiktsplan antogs 2010. Kommunstyrelsen beslutade den 26 augusti 2015 att samrådsbehandla förslagen till ny översiktsplan. Planen visar den långsiktiga färdriktningen för hur bebyggelse, transportsystem och grönområden bör utvecklas i kommunen. Kommunen har beslutat om ett tidsperspektiv till 2050 och en beredskap för en högre takt- i befolknings- och näringslivsutvecklingen. Till översiktsplanen har kopplats en fördjupning hur Uppsalas centrum ska utvecklas.

Översiktsplanen är en avsiktsförklaring om hur den fysiska miljön bör utvecklas – i staden, på landsbygden och i tätorterna. Den ska bidra till att ge bästa möjliga förutsättningar för människor, företag och organisationer. Den ska bädda för åtgärder som innebär förändringar i den fysiska miljön. Översiktsplanen ger en grov ram för den fysiska utvecklingen och hur olika intressen kan samspela i en växande kommun. Den ger också vägledning för ställningstaganden om stora och viktiga investeringar beroende hur omvärlden utvecklas. För

att förändringar konkret ska genomföras behöver dock översiktsplanen kompletteras och fördjupas inom olika områden.

Kulturförvaltningen

Sten Bernhardsson
Direktör, chef för kulturförvaltningen

Förslag till Översiktsplan för Uppsala kommun finns att hämta på kommunens hemsida (www.uppsala.se). Klicka på: **Boende och trafik**, och därefter på **Stadsutveckling och planering**, klicka på **Översiktsplanering**. Sök sedan upp den handling du söker.

Handläggare
Elfwendahl, Magnus
Sörås Staflin, Pia

Datum
2015-11-03
Rev 2015-11-10

Diarienummer
KTN-2015-0489

Kommunstyrelsen

Samrådsyttrande – Översiktsplan för Uppsala kommun

PLA KSN-2014-1327

Sammanfattning

Kulturnämnden har tagit del av rubricerade ärende och vill här anföra följande:

- Kultur har ett egenvärde men bidrar också till att skapa ekonomiska och samhälleliga värden.
- För en hållbar utveckling av kulturmiljön och kulturvärden är det viktigt att värna, vårda, bruka och utveckla dessa miljöer och värden. Detta förhållningssätt främjar återanvändning och återvinning, liksom hushållning med material.
- Det är nödvändigt att se kulturhistorisk värdering som en transparent process. Medborgarna vill förstå på vilka grunder ställningstaganden växer fram och ta del av de underlag på vilka beslut fattas.
- Det är viktigt att ha ett medvetet förhållningssätt ur ett jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv till hur kulturarvet bevaras och utvecklas i planeringsfrågor. Vems historia ska få komma till tals och vilka berättelser ska få leva vidare i Uppsala?
- Linnés historiska landskap har pekats ut som en unik strategisk miljöresurs och kan i en nära framtid bli en global angelägenhet. Det måste framgå av översiktsplanen hur kommande planering ska förhålla sig till de utpekade världsarvsmiljöerna.
- Barn och ungas perspektiv ska vara en naturlig del i samhällsbyggandet. För att få kunskap måste barn och unga tillfrågas om sina tankar, synpunkter och önskemål för att kunna ta tillvara deras perspektiv.

- Gamla Uppsala-området har potential att utvecklas till ett besöksmål av nationellt och internationellt intresse.
- En eventuellt flerkärnig stad ställer helt nya krav på den kulturella infrastrukturen.

Yttrande

Allmänna synpunkter.

Kultur upptar en allt större del av människors vardag. Kultur i alla dess uttryck förväntas föra människor framåt och skapar attraktiva livsmiljöer. Den tillskrivs inte bara betydelse för medborgarnas välbefinnande utan också deras hälsa. Oavsett vem man är eller hur man lever, ska alla ha möjlighet att ha god tillgång till kultur och kulturens institutioner. Det ska finnas möjligheter för var och en att utöva kultur i ändamålsenliga lokaler. Kultur har inte bara en ekonomisk effekt, kulturen bidrar också till att skapa samhälleliga värden.

Hållbar utveckling handlar om hushållning med befintliga resurser. En hållbar utveckling för kulturmiljön och kulturvärden innebär ett förhållningssätt som främjar återanvändning och återvinning, liksom hushållning med material. Kulturmiljöfrågor hanteras i alltmer komplexa sammanhang med allt fler aktörer inblandade. Ökade krav på medborgarnas delaktighet i den fysiska planeringen gör det nödvändigt att se kulturhistorisk värdering som transparenta processer. Medborgarna vill förstå på vilka grunder ställningstaganden växer fram och ta del av de underlag på vilka beslut fattas. Om en kulturhistorisk bedömning ska vara trovärdig måste det framgå vem som värderat samt vilka kriterier som använts.

Kulturvärden, i detta fall historien, är en faktor som särskiljer och i hög grad präglar Uppsala. Att vilja lära känna sin närmiljö är ett allmänmänskligt drag. Ingen människa vill vara en främling i sin egen miljö och i ett inkluderande samhälle är kulturmiljön en källa till kunskap, bildning och upplevelser. Vems historia som ska få komma till tals är inte bara en planeringsfråga utan har också en demokratisk aspekt. Det är viktigt att ha ett medvetet förhållningssätt ur ett jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv till hur kulturarvet bevaras och utvecklas i planeringsfrågor. Vilka berättelser ska få leva vidare i Uppsala? Översiktsplanen ger inget besked vems historia som ska prioriteras eller vilka berättelser som ska få komma till tals.

Linnés historiska landskap har pekats ut som en unik strategisk miljöresurs och kan i en nära framtid bli en global angelägenhet. Tillsammans med aktörer i åtta länder förbereder Uppsala kommun en nominering av vetenskapen systematisk biologi till UNESCO:s världsarvslista. Förslaget finns idag på organisationens lista över tänkbara nomineringar från Sverige. Att kommunen deltar i satsningen måste framgå av översiktsplanen liksom hur kommande planering ska förhålla sig till de utpekade världsarvsmiljöerna.

Barns och ungdomars perspektiv ska vara en naturlig del i samhällsbyggandet. Uppsala kommun har genom sitt planmonopol en viktig uppgift att se till att barn och ungas behov tillgodoses i fysisk planering. För att få kunskap måste barn och unga tillfrågas om sina tankar

och önskemål för att kunna ta tillvara deras perspektiv. Att planeringsprocesser ska involvera också barns och ungas behov måste framgå tydligt av översiktsplanen.

En eventuellt flerkärnig stad ställer helt nya krav på den kulturella infrastrukturen. Kultur är ett kärnvärde i utformningen av infrastrukturen i stadskärnorna. Identifikation och tillhörighet en viktig förutsättning för människors välbefinnande och möjlighet att känna stolthet över sin stad. Om en andra stadskärna inte ska uppfattas som en sovstad, behöver kulturella funktioner som förknippas med en stadskärna tillföras. Då behöver infrastrukturen skalas upp vad gäller samlingslokaler, bibliotek och fritidsgårdar, scener, utställningslokaler, ateljéer, museiverksamhet med mera. Verksamhet som idag fattas i den nuvarande innerstaden såsom kulturhus och konsthall bör finnas i planeringen på ett tidigt stadium. Investerings- och driftsmedel för en kulturell infrastruktur värdig en ny stadskärna bör kalkyleras in i budget redan från början.

Nedan följer kommentarer på förslagets olika avsnitt.

MÅL FÖR UPPSALAS LÅNGSIKTIGA UTVECKLING

Kulturnämnden anser att förslagets presentation är väl strukturerad. De fyra valda temaområdena speglar väl en tänkt viljeinriktning. Det är dock tveksamt om de uppställda målen på egen hand kan bidra till att styra enskilda beslut utan att kompletteras med vägledande dokument/program som preciserar vad som gäller på detaljnivå.

Till det som plan- och bygglagen räknar som allmänna intressen hör också kulturaspekter och fria ytor för barn och unga. I uppräknningen av olika allmänna intressen som Uppsala kommun ska ta hänsyn till i sin fysiska planering bör även dessa intressen finnas med.

UPPSALA I VÄRLDEN

Mål 1

Temat handlar om utveckling, ansvar och identitet i ett globalt perspektiv och föranleder följande kommentar.

Lokal identitet och lokala företeelser befinner sig i ett ständigt växelspel med andra identitetsbildningar. Ett globalt perspektiv förutsätter att det lokala perspektivet kompletteras med ett globalt. Att det uppsalaunika skulle ligga i kombinationen av å ena sidan de historiska och naturgeografiska förutsättningarna och å andra sidan de unika verksamheterna behöver tydliggöras för att fånga det stora i det lilla. Det är de akademiska och kyrkliga kulturmiljöernas storhet och starka symbolvärden som knyter Uppsala till ett vidare kulturhistoriskt sammanhang med europeiska förtecken.

Av Uppsala innerstads många historiska miljöer är det en handfull som drar till sig merparten av intresset hos besökare. Bland dessa manifesterar den akademiska kulturmiljöns byggnader

vetenskapliga framgångar vilka tillskrivs ett betydande värde för mänsklighetens utveckling. Det är det internationella samhällets tradition att erkänna personers vetenskapliga gärningar och universitets höga ålder som gör Uppsala till lärdomens stad. I ett globalt perspektiv blir Uppsala symbolen framför andra för den högre utbildningen i Norden.

Förslaget: Uppsala är en drivande kraft med stark identitet där människors kompetens och innovationer tas tillvara vilket innebär att Uppsala erbjuder goda levnadsvillkor, med variation av attraktiva levande miljöer både för människor och verksamheter, i stad, tätorter och på landsbygden.

Kulturnämndens synpunkter: Det är angeläget att ta tillvara och förstärka kulturvärden i strategiska lägen för att därigenom erbjuda ett varierat utbud av platsunika miljöer. Detta förutsätter att de platsunika miljöerna är identifierade, deras unicitet preciserad och förankrad i strategiska dokument. Vem som har ansvaret för att sammanställa kunskap, värdera och prioritera bland objekten behöver anges.

Mål 3 (sid 17)

Förslaget: Uppsalas platsunika förutsättningar tas strategiskt till vara, värnas och utvecklas vilket innebär att Uppsalas olika identiteter och unika värden utvecklas kontinuerligt och värnas i befintliga och tillkommande miljöer, att Uppsalas unika landskap, kulturmiljöer, stads- natur- och vattenmiljöer är värnade och framlyfta som strategiska resurser för lokal- och regional utveckling, att Uppsala stads identitet som landets mest betydande lärdoms- och levande kulturstad manifesteras i stadens byggnadskultur och stadsliv.

Kulturnämndens synpunkter: Det pågår ett projekt som studerar möjligheten att nominera delar av Linnés historiska landskap till UNESCO:s världsarvslista. Arbetet koordineras av länsstyrelsen och Uppsala kommun är en av de involverade parterna. Gamla Uppsala-området och Uppsalas historiska stadskärna har också betydande kulturhistoriska värden vilka är angelägna att utveckla i samförstånd med alla berörda fastighetsägare. Gamla Uppsala-området har potential att utvecklas till ett besöksmål av nationellt och internationellt intresse.

I den regionala kulturplanen för Uppsala län lyfts visionen att ”År 2025 är Uppsala län en stark kulturregion med internationell lyskraft. Länet är ett kreativt kraftcentrum där ett dynamiskt konst- och kulturliv präglar av mod, bildning och nytänkande ger Uppsala läns samtid och rika historia en levande gestaltning.” Denna vision bör även vara vägledande i Uppsala kommuns utvecklingsarbete.

VI BLIR FLER

Temat handlar om kapacitet och kvalitet. Hur ska Uppsala kommun ta tillvara befolkningsökningen.

Mål 4 (sid 19)

Förslaget: Utrymme och kvalitétéer finns för att leva, trivas och verka i Uppsala. Långvarigt eller för en kortare tid vilket innebär att befolkningsökningens utmaningar och möjligheter tas

till vara för att skapa ett varierat utbud av bostäder, lokaler, mark och miljöer samt ge förutsättningar för en god tillgång till social infrastruktur och långsiktigt god utveckling av kommunens ekonomi.

Kulturnämndens synpunkter: Den sociala infrastrukturen är betydelsefull och omfattar även sådana funktioner som erbjuder alla medborgare möjlighet utöva men också ta del av kultur. Den innebär också att det är nödvändigt att tillgodose den kulturella infrastrukturen och de särskilda behov som relaterar till barn och ungas fria tid. Den kulturella infrastrukturen ska följa befolkningsutvecklingen.

I Mål och budget har Kulturnämnden fått i uppdrag att genomföra en översyn av behoven av samlings- och kulturlokaler i befintliga och nya områden tillsammans med kommunstyrelsen, plan- och byggnadsnämnden och de kommunala fastighetsbolagen.

EN KOMMUN FÖR ALLA

Temat handlar om sammanhållning och sammanhang. Hur ska vi stärka sammanhållningen?

Mål 7 (sid 25)

Förslaget: Uppsala är fysiskt och socialt sammanhållet, jämställt och öppet vilket innebär bland annat att innevanarnas förutsättningar att påverka både sin närmiljö och andra offentliga miljöer stärks genom dialog och medskapande främjas, lokala platsidentiteter stärker lokalsamhället och skapar orienterbarhet, sammanhang och variation, tydliga rumsliga samband med utgångspunkt i den mänskliga skalan präglar utvecklingen av bebyggelseområden och landskap.

Kulturnämndens synpunkter: Det är angeläget att studera vidare hur kulturhistoriska karaktärdrag och betydelsebärande element i landskapet som helhet kan förbättra förutsättningarna för ett inkluderande och öppet samhälle men förutsätter också tillgång till information som är självklar för lokalsamhället. Ett socialt sammanhållet samhälle förutsätter även civilsamhällets medverkan på olika sätt. En genomtänkt konstnärlig gestaltning skapar platsidentitet och förstärker rumsliga sammanhang.

Mål 8 (sid 26)

Förslaget: I Uppsala finns plats, närhet och hög tillgänglighet till service och spontana och planerade aktiviteter vilket innebär att lokalisering och utformning av byggda miljöer ger förutsättningar för möten mellan människor, och ger möjlighet till aktivitet och återhämtning, att det finns god tillgång och närhet till offentlig och kommersiell basservice i stadsdelar och tätorter, att offentliga miljöer är inkluderande, tillgängliga och välkomnande, att det finns god tillgång och närhet till ytor och lokaler för planerad och spontan lek, kultur, idrott och motion i alla stadsdelar och tätorter.

Kulturnämndens synpunkter: Det gemensamma för spontankultur är organiseringen i lösa nätverk. Spontankultur ska ses som komplement till föreningsverksamhet där kommunen kan

hjälpa till att förmedla eller ställa resurser till förfogande, till exempel lokaler och ekonomiskt stöd.

DE GODA LIVEN

Temat handlar om kvalitet, närhet och utbud. Hur skapar vi förutsättningar för livskvalité?

Mål 10 (sid 29)

Förslaget: Människors vardagsliv och Uppsalas näringsliv präglas av kvalitet och närhet vilket innebär att förutsättningar för idrott, motion, rörelse och möjlighet till kulturella aktiviteter är tillgängliga för alla grupper och utgör en del av utvecklingen i kommunen, att utformningen av människors vardagsmiljöer ger goda möjligheter till solljus, lek, fysisk och social aktivitet, stimulans och återhämtning samt har ett medvetet jämställdhets, barn- och äldreperspektiv.

Kulturnämndens synpunkter: Vad som ska vara uppfyllt av samhället för att förutsättningarna för ett gott liv ska infinna sig är individuellt. Människor är sociala varelser som lever och formas i gemenskaper som bärs av goda traditioner och kollektiv visdom. När nya områden byggs kan kultur också utgöra en flyttfaktor. Kultur ska därför ses som en självklar del av välfärden när nya stadsdelar byggs tillsammans med insikten om att fritiden spelar en stor roll för barn och ungas utveckling. Alla kommuninvånare, oavsett vem man är eller hur man lever, ska ha möjlighet att uppleva och ha tillgång till kultur i sin närmiljö.

Mål 11

Förslaget : Goda möjligheter ska finnas till högkvalitativa variationsrika upplevelser av kultur, park och natur vilket innebär att Uppsala är en ledande plats för spännande evenemang och unika miljöer, att goda möjligheter finns att uppleva högkvalitativa variationsrika upplevelser av kultur, park och natur, att i Uppsala stimuleras och uppmuntras initiativ från människor och föreningar som bidrar till en levande upplevelserikt kulturutbud, att i kommun, stad och tätorter finns utrymme och anläggningar för större och mindre kultur- och idrottsevenemang.

Synpunkter: Kulturnämnden välkomnar målsättningen att göra Uppsala till en spännande plats för högkvalitativa kulturupplevelser och därigenom öka attraktionskraften i staden och på landsbygden.

UPPSALAPRINCIPER FÖR SAMHÄLLSBYGGNAD (sid 35)

Kulturnämnden finner att de presenterade Uppsalapriniciperna för samhällsbyggnad ger nödvändig vägledning för den rumsliga utvecklingen i kommunen.

PLANBESKRIVNING (sid 53)

Planbeskrivningens redogörelse för Uppsala kommuns prioriteringar för mark- och vattenanvändningen är klagörande och ger en god överblick över hur den byggda och

obebyggda miljön bör utvecklas i ett långsiktigt perspektiv. Kommentarer på hur olika områden bör utvecklas redovisas nedan.

Innerstaden

Kulturnämnden ser positivt på förslaget att ta fram medvetna förhållningssätt till den befintliga byggda miljön och riktlinjer som tydliggör sociala, kulturella, ekonomiska mervärden. Att ta tillvara kulturhistorisk värdefull bebyggelse är att hushålla med en gemensam samhällsresurs som tidigare generationer skapat. Att integrera kulturhistoriska objekt/områden i samhällsplanering är att ta ansvar och möjliggöra för framtida kommuninvånare att få uppleva kulturarvets mångfald. Detta förhållningssätt måste också genomsyra hanteringen av innerstadens kulturvärden.

Stadens omland (sid 73)

Stadens omland är en gemensam tillgång och ett gemensamt ansvar och i landskapet möts många olika värden och tillgångar – kulturella, ekologiska, estetiska, sociala och ekonomiska och förutsätter en helhetssyn på landskapet och kunskapsunderlag som preciserar kulturvärden.

Tätorterna (sid 76)

En utveckling där tätorterna fungerar som portfunktioner av betydelse till rekreativa natur- och kulturmiljöer förutsätter att kulturmiljöunderlag framtas.

Kulturnämnden välkomnar översiktsplanens förslag till servicenoder på landsbygden och vill fortsätta resonemanget kring vilken miniminivå på kultur- och fritidsverksamhet begreppet servicenod ska innebära. Nämnden menar att samlingslokaler, bibliotek, fritidsgård och offentlig konst bör finnas i varje servicenod.

Planerat naturreservat (sid 89)

Årike Fyris. Det unika landskapsrummet längs åsen och ån som till stor del förvaltas som kommunalt friluftsområde, även om större delen av marken ägs av SLU innehåller värden som identifieras som betydelsefulla för den systematiska biologins utveckling som vetenskap. Och kan leda fram till att delar av området av Sverige nomineras till UNESCO:s världsarvslista. Det bör övervägas lämpliga återgärder som säkerställer ett fullgott skydd för de värden som utpekats som betydelsefulla och därigenom säkra ett framgångsrikt nomineringsarbete.

Örnsättra. Den naturskogsartade barrskogen kring en skogsbäck längs Linnéstigen i Jumkil kan omfatta värden som sätts i samband med den systematiska biologins utveckling. Världsarvsnomineringsarbete pågår och flera av Linnéstigarna ingår. Det bör övervägas lämpliga återgärder som säkerställer ett fullgott skydd för de värden som utpekats som betydelsefulla och därigenom säkra ett framgångsrikt nomineringsarbete

KULTURMILJÖ (sid 104)

Kulturnämnden ser positivt på att kulturmiljö redovisas i ett eget avsnitt i översiktsplanen.

Kulturmiljölagen (KML) gör det till en nationell angelägenhet att skydda och vårda kulturvärdena. Såväl enskilda som myndigheter ska visa aktsamhet mot kulturmiljön. Stora frågetecken finns kring hur väl efterföljande planering, med den angivna generella inriktningen, klarar av att följa översiktsplanens intentioner och ambitioner med nuvarande kvalitet hos kunskapsunderlagen. De kommunala kulturmiljöerna bygger i hög grad på inventeringar och bedömningar gjorda på 1970- och 80-talen. För närvarande pågår inget arbete inriktat på att göra nya ställningstaganden.

Nämnden ser positivt på förslaget att skapa ett kulturmiljöskydd för hela Lennabanans sträckning, utifrån dess unika roll som museijärnväg med direkt kontakt med en storstads centralstation. Betydelsefullt för utvecklingen i hela stråket längs banan.

Kulturnämnden vill understryka vikten av att ta vara på de kulturmiljöer som finns i den snabba utveckling kommunen befinner sig i. Liksom vikten av att kommunen kan tillhandahålla verktygen för att känna stolthet över sitt område. Kulturnämnden och Plan- och byggnadsnämnden bör gemensamt uppmuntra till att ta fram och beskriva kulturmiljöer och kulturhistoria i Uppsala kommuns olika grannskap. Det handlar om utformning och gestaltning av "god bebyggd miljö" i praktiken.

GENOMFÖRANDE (sid 109)

Förväntas att de kommunala kunskapsunderlagen ska svara mot en ökad planeringsberedskap krävs att dessa revideras och kompletteras i de fall upplysningar saknas.

Kulturnämnden

Peter Gustavsson
Ordförande

Ingela Åberg
Nämndsekreterare